

Tabela 2. Pierwsze wzmianki źródłowe o miejscowościach gminy Grabowiec

Lp.	Miejscowość	Najstarsze zabytki archeologiczne	Data	Źródło historyczne:
1	Bereść	KW-L (4700-3400 r. p.Chr.)	1394	Zbiór Dokumentów Małopolskich, cz. IV, nr 1110.
2	Bronisławka	KW-L (4700-3400 r. p.Chr.)	1816	J. A. Wadowski 1907, Kościoły diecezji chełmskiej, rkp Biblioteka PAN w Krakowie nr 2472/I, s. 56.
3	Cieszyn	KW-L (4700-3400 r. p.Chr.)	1436	Zbiór Dokumentów Małopolskich, cz. IV, nr 1416.
4	Czechówka	KPL (4200-2900 r. p.Chr.)	1805	AZP, Akta hipoteki dóbr Ornatowice.
5	Dańczypol	KCSz (2900-2200 r. p.Chr.)	1472	AGAD, Archiwum Skarbu Koronnego I, sygn 36, k 1a.
6	Grabowczyk	neolit (5500-2200 r. p.Chr.)	1531	AGAD, Rejestr poborowy woj. bełskiego z 1531 r.
7	Grabowiec	KW-L (4700-3400 r. p.Chr.)	1268	Litopis Russkij, Kiiev 1989.
8	Grabowiec Góra	neolit (5500-2200 r. p.Chr.)	1558	J. A. Wadowski 1907, Kościoły diecezji chełmskiej, rkp Biblioteka PAN w Krakowie nr 2472/I, s. 56.
9	Henrykówka	-	1816	J. A. Wadowski 1907, Kościoły diecezji chełmskiej, rkp Biblioteka PAN w Krakowie nr 2472/I, s. 56.
10	Hołużne	wczesne średn. - X w.	1428	APL, Księga Grodzka Grabowiecka, nr 98, s. 46.
11	Majdan Tuczępski	-	1786	Mappa szczegulna (!) Województwa Lubelskiego zrządzona z innych mapp mieyscowych Karola de Pertheesa – 1786.
12	Ornatowice	KCWR (5500-5200 r. p.Chr.)	1394	Zbiór Dokumentów Małopolskich, cz. IV, nr 1110.
13	Rogów	KPL (4200-2900 r. p.Chr.)	1394	Zbiór Dokumentów Małopolskich, cz. IV, nr 1110.
14	Siedlisko	KPL (4200-2900 r. p.Chr.)	1765	Biblioteka im. H. Łopacińskiego w Lublinie, Rkp nr 338, Lustracja starostw i królewszczyn w powiecie grabowieckim (1765).
15	Skibice	KCWR (5500-5200 r. p.Chr.)	1428	APL, Księga Grodzka Grabowiecka, nr 98, s. 46.
16	Skomorochy Duże	KW-L (4700-3400 r. p.Chr.)	1394	Zbiór Dokumentów Małopolskich, cz. IV, nr 1110.
17	Skomorochy Małe	KW-L (4700-3400 r. p.Chr.)	1472	AGAD, Archiwum Skarbu Koronnego I, sygn. 36.
18	Szczelatyn	KPL (4200-2900 r. p.Chr.)	1547	AGAD, Archiwum Skarbu Koronnego I, sygn. 36, k. 182.
19	Szystowice	neolit (5500-2200 r. p.Chr.)	1394	Zbiór Dokumentów Małopolskich, cz. IV, nr 1110.
20	Tuczępy	neolit (5500-2200 r. p.Chr.)	1394	Zbiór Dokumentów Małopolskich, cz. IV, nr 1110.
21	Wólka Tuczępska	paleolit schyłkowy (XII-IX tys. p.Chr.)	1583	APL, Księga Grodzka Grabowiecka, nr 3, s. 406.
22	Wolica Uchańska [Wola Hajownicka]	KPL (4200-2900 r. p.Chr.)	1436	Zbiór Dokumentów Małopolskich, cz. V, nr 1416.
23	Żurawłów	KPL (4200-2900 r. p.Chr.)	1394	Zbiór Dokumentów Małopolskich, cz. IV, nr 1110.

IV. DZIEJE MIEJSCOWOŚCI

BEREŚĆ

Wieś położona w środkowej części gminy Grabowiec, nad rzeką Henrykówką, w obrębie Działów Grabowieckich.

W wyniku badań powierzchniowych prowadzonych w 2000 roku w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP) na terenie Bereścia odkryto 57 stanowisk archeologicznych (punktów osadniczych)⁵⁵. Najstarsze, niezbyt liczne ślady osadnictwa ludzkiego pochodzą ze środkowego neolitu i można je łączyć z kulturą lubelsko-wołyńską (4700-3400 r. p.Chr.), a reprezentują je ułamki naczyń glinianych oraz fragment wiórowca krzemienego z retuszem rynienkowatym. Z nieco młodszą chronologicznie kulturą pucharów lejkowatych (4200-2900 r. p.Chr.) należy łączyć kilka fragmentów ceramiki. Prawdopodobnie do jednej z tych dwu kultur należą także odkryte fragmenty naczyń określonych ogólnie na neolit. Bogatsze osadnictwo zanotowano we wczesnej epoce brązu, a reprezentują je kultury: mierzanowicka (2200-1600 r. p.Chr.) i strzyżowska (1750-1600 r. p.Chr.). Z tym okresem obok licznych fragmentów naczyń, zdobionych często odciskami sznura, należy łączyć także 4 krzemienne siekiery o przekroju soczewkowatym. Na kilku kolejnych stanowiskach znaleziono niewielkie fragmenty naczyń kultury trzcinieckiej (1600-1200 r. p.Chr.), a na jednym z nich dodatkowo odłupek krzemienny.

Późniejsza faza osadnictwa datowana na epokę brązu i wczesną epokę żelaza została zarejestrowana na 6 stanowiskach. Są to pozostałości osad kultury łużyckiej (1200- 450 r. p.Chr.). Nieco młodsze chronologicznie są liczne ułamki naczyń oraz 2 przeszłiki gliniane będące śladami kultury przeworskiej (I w. p.Chr. – V w.). Równie liczna drobna ceramika naczyniowa reprezentuje osadnictwo słowiańskie, datowane od VII-XIII wieku. Jego kontynuacją jest osada znana już ze źródeł historycznych, wzmiankowana w roku 1394. Bereść wszedł wówczas w skład parafii łaćńskiej w Grabowcu utworzonej przez księcia mazowiecko-bełskiego Ziemowita IV⁵⁶.

⁵⁵ J. Kuśnierz, J. Niedźwiedź 2000, Dokumentacja obszaru AZP nr 87-91, archiwum WUOZ w Lublinie, Delegatura w Zamościu.

⁵⁶ Zbiór Dokumentów Małopolskich (dalej ZDM), cz. IV,

Początkowo wieś była własnością księcia, ale już w 1446 roku posiadał ją Jakub z Brzeszcza (Bereścia), któremu w tym roku książę bełski Władysław I nadał młyn wodny w Horodle⁵⁷. Od 1468 roku wieś jako królewska była w zastawie u Wacława Nieborowskiego herbu Prawdzic, żonatego z Dorotą, córką Stanisława z Łykoszyna i wówczas liczyła 3 i 1/2 łana użytków⁵⁸.

W 1473 roku w dziale z braćmi Bereście otrzymał Jan Nieborowski, ale zapewne wkrótce dokonano ponownego podziału, gdyż ostatecznie trafiło do Wacława. W 1503 roku Olechno Skoruta herbu Korczak, podkomorzy chełmski otrzymał zezwolenie króla na wykupienie Bereścia z rąk Doroty, wdowy po Wacławie Nieborowskim⁵⁹. Krótco także, jako królewszczyzna, była około 1497 roku w rękach Mikołaja Tęczyńskiego herbu Topór⁶⁰. W 1554 roku wieś została nadana Stanisławowi Rudgierzowi herbu Rogala, sędziemu ziemskiemu bełskiemu, żonatemu z Anną, jako rekompensata roszczeń do jego wsi dziedzicznej Diakonowa⁶¹. Według lustracji z 1564 roku było tutaj 12 kmieci na półłankach, 5 zagrodników oraz folwark królewski, dwa stawy rybne i młyn na stawie, mielący tylko wiosną. Ogólny dochód ze wsi wynosił 12 zł i 28 groszy⁶². Już wówczas Stanisław Rudgierz nie żył, Bereść w połowie dzierżyła jego żona ze swym pasierbem, a drugą połowę Fryderyk Rudgierz⁶³, zapewne brat Stanisława. Według rejestru

nr 1110.

⁵⁷ ZDM, cz. III, nr 749.

⁵⁸ A. Janeczek, A. Swieżawski, Rejestr poboru łańowego województwa bełskiego z 1472 roku, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, R. XXXIX, nr 1/1991, s. 38.

⁵⁹ PSB, t. XXXVIII, s. 219.

⁶⁰ J. Kurtyka, Latyfundium Tęczyńskie, Kraków 1997, s. 446.

⁶¹ A. Janeczek, op. cit., s. 95.

⁶² K. Chłapowski, H. Żytkowicz, Lustracja województw ruskiego, podolskiego i bełskiego 1564-1565, cz. 1, Warszawa-Lódź 1992, s. 113-114

⁶³ K. Chłapowski, H. Żytkowicz, Lustracja województw ruskiego, podolskiego i bełskiego 1564-1565, cz. 1, War-